

Eğitici gözüyle patoloji uzmanlık eğitimi: Beklentiler ve öneriler

Resident training in pathology: Expectations and suggestions

Banu BİLEZİKÇİ*, Özge HAN*, Gülçin ALTINOK, Murat ALPER, Ata Türker ARIKÖK, İpek Işık GÖNÜL, Çiğdem IRKKAN, Aydan KILIÇARSLAN, Ayhan ÖZCAN, Elif ÖZER, Berna SAVAŞ, Sibel ORHUN YAVUZ, Beyhan DEMİRHAN

* Eğitici temsilcileri adına sunum yapıp, yazıyı kaleme alan patoloji uzmanları

Başkent Üniversitesi, S.B. Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Hacettepe Üniversitesi, S.B. Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Gazi Üniversitesi, S.B. Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi, S.B. Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, GATA, S.B. Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara Üniversitesi, ANKARA

ÖZET

Bu çalışmada, patoloji uzmanlık eğitimi konusunda yapılan panel sonuçları özetlendi. Özellikle, eğitim ortamı, laboratuvar koşulları, rotasyonlar, otopsi, makroskopi ve mikroskopi eğitimi ile uzmanlık öğrencisinin görevleri tartışıldı. Uzmanlık eğitim programının standardize edilmesinin gerekliliği vurgulandı.

Anahtar sözcükler: Patoloji uzmanlık eğitim programı, standardizasyon

ABSTRACT

In this report, we summarized the result of the panel discussion about pathology residency training program. Especially, training atmosphere including laboratories, rotations, evaluation of autopsy, macroscopy, microscopy, and general resident responsibilities were discussed. Obligation of standardization of residency training program was stressed.

Key words: Pathology residency training program, standardization

GİRİŞ

Uzmanlık eğitimi ile ilgili internet taramalarında, ülkemizde bir çok anabilim veya bilim dalının çok sayıda toplantı düzenlediği görülmektedir. Patoloji uzmanlık eğitimi ile ilgili konferans, panel veya toplantıların çok az olduğu veya olmadığı bir diğer saptamadır. Eğitimde niteliğin artırılması, standardizasyonun olabilmesi; büyük oranda değişik kurumların eğitimcilerinin biraraya gelerek birikim ve uygulamalarını paylaşmaları ile olasıdır. Bu çalışmada

eğitici olarak ortak sorunlarımıza çözüm yolları arandı.

GEREÇ ve YÖNTEM

Ankara Patoloji Derneği'nin 25 Ocak 2008 tarihinde düzenlediği 'Patolojide Uzmanlık Eğitimi' konulu panele hazırlık olarak, 10 patoloji uzmanlık eğitimi veren kurumun eğitimci temsilcileri belirlendi. Eğitimci temsilcileri düzenli toplantılar yaparak sorunlarını tartıştılar. Tartışmaların temel konuları; fiziksel ortam, rotasyonlar, laboratuvar donanımı, rutin işleyiş problemleri, asistanın görevleri ve eğitimde geri bildirim alınması idi. Ayrıca mevcut durumun eğitimci açısından belirlenebilmesi amacıyla

Alındığı Tarih: 12.02.2008

Kabul Tarihi: 22.02.2008

Yazışma adresi: Dr. Banu Bilezikçi, Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı, Ankara

iki farklı anket formu hazırlandı. Anket sonuçları bu dergideki bir başka yazıda verilmektedir. Bu yazıda tartışmalar sonucu varılan ortak görüşler sunulmaktadır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Eğitici grubumuzun tartışma konularından biri fiziksel ortamdı. Yıllardır üzerinde durduğumuz konular (atık problemleri, yıpranma payı, havalandırma ve mekan sorunları, mikroskop eğitim başlıklarının yeterliliği, rutin eğitim hizmetlerinde altyapı sorunları...) yanı sıra kimyasallar konusunda uzmanlık öğrencilerinin bilinçlendirilmesi ve mikroskopik çalışmalar sırasında sakın ortam elde edilebilmesi üzerinde durduk. Patoloji laboratuvarlarında kullanılan kimyasalların zararlı etkisi ile ilgili çok şey yazılıp söylenmiştir. Ancak bu konuda uzmanlık öğrencilerinin bilinçlendirilmesinde eksiklerimizin olduğunu gördük. Uygulamaya çalıştığımız uzmanlık öğrencisinin adaptasyon/hazırlık sürecinin bir bölümünü bu konuya ayırabiliriz.

Yetişkin eğitiminde, fiziksel ortamın en önemli bileşenlerden biri olduğunu biliyoruz. Mikroskopik çalışmalar sırasında da sakın bir ortam elde edilmesi eğitimin verimliliği açısından önemlidir. Bu ortamın iyi olamaması; uzmanlık öğrencisi veya eğitici ile ilişkili olabilir (Cep telefonu, müzik, yan masalar ile konuşma, özel sorunların konuşulması gibi).

Rotasyon; temel alanlardaki eksikliğin kurumlar arası bilgi ve deneyim alışverişi ile giderilmesidir. Farklı çalışma ortamlarının gözlemlenmesi de ikincil kazançtır. Anket sonuçlarına göre, tüm kurumlarda materyal sayısı, Avrupa Patoloji Uzmanları Birliği standartları (tüm eğitim boyunca biyopsi 5000, sitoloji 3000 olmalı) ile karşılaştırıldığında yeterli gözüküyor. Rotasyon isteği ile pratik arasında çelişki var bir başka deyişle her eğitici kurumlar arası rotasyonu onaylıyor ancak çok az kurumda rotasyon uygulanmaktadır.

Rotasyona gidecek uzmanlık öğrencisinin kıdemi ve ne süre ile gideceği önemli bir konu-

dur. Hem kendisine hem de gittiği kuruma katkısı olacak kadar kıdemli olması (ilk 1.5 yıldan sonra olabilir) uygun olacaktır. Peki rotasyonu kim organize etmeli? Federasyon mu?, Dernek mi?, Kurum mu? Veya bölüm başkanı mı? Görebildiğimiz kadarıyla şimdiki uygulama kişilerarası (yöneticiler) iyi ilişkilere bağlı. Oysa, kurumlardaki eksikleri belirleyen ve nerede nasıl tamamlayacağını belirleyen üst kurul olabilir. Eğitimin yeterliğinde takip edilen olgu sayısı önemli olduğuna göre, uzmanlık öğrencisinin rotasyonda baktığı olguların da karnesine eklenmesi gerekmektedir.

Laboratuvar donanımına gelince; 'histokimya, immünohistokimya, immünoflöresan ve moleküler teknikler her laboratuvarında olmalı mı?' sorusu tartışma konularımızdan biri idi. Hemen tüm katılımcı; her laboratuvarında her yöntemin olmasına gerek olmadığını düşünüyordu. Ayrıca ülke koşulları dikkate alındığında böyle bir lükse sahip olmadığımız da bir gerçek. Ancak bazı olgular için ileri inceleme yöntemleri kaçınılmaz olduğuna göre, bu gibi durumlarda başvurulacak bir merkez laboratuvar olabilir diye düşünüldü.

Bu merkezlere yollama işlemleri ve nasıl finanse edileceği önceden belli olmalıdır. Başka bir deyişle, laboratuvar donanımı kısıtlı bir merkezin gerektiğinde yukarıda söz ettiğimiz merkez laboratuvarından yardım almak için ricacı olması veya özel ilişkilerinin iyi olması gerekmemelidir. Bu gidiş gelişler sırasında belki de en önemlisi hasta zarar görmemelidir.

Rutin işleyiş problemleri arasında; ilk aklımıza gelen raporlama süresi, asistan sayısının azlığı veya çokluğu, raporlama için eleman (sekreter) eksikliği ile ilgili problemlerdi.

'Uzmanlık öğrencisinin görevleri' toplantı sırasında da en çok konuşulan konulardan biri oldu. Çok şey söylendi ama bir cümle ile özetleyecek olursak; uzmanlık eğitiminde rutin görevlerin ve eğitimin dengelenmesi ana fikri oluşturdu. Uzmanlık öğrencisine angarya gibi gelen bazı görevler, olgu ile ilgili ise eğiticiler tarafından eğitimin bir parçası olarak değerlendirildi.

Tabii ki, uzmanlık öğrencisinin yardımcı personel eksikliğini tamamlaması kabul edilemezdi. Raporların asistan tarafından yazılması önerisi fikir ayrılığına yol açtı. Hem uzmanlık öğrencisinin, hem de eğitimcilerin bir bölümü bu görevi sekreterin görevini yapmak olarak algıyordu. Bir bölümü ise artık bilgisayarın hayatımızın kaçınılmaz bir parçası olduğu, raporların doktorlar tarafından yazılmasının daha doğru ve hızlı bir yöntem olduğunu, biyopsi raporunun bir bütün olarak doktor sorumluluğunda olduğunu savundu. Raporları kağıda yazıp sekretere vermek, mikroskopi sırasında rapor yazmaktan daha kolay olamaz yorumu da eklendi.

Peki bu problemler ek çalışma saatlerine nasıl yansıyor? Anket sonuçlarında gördüğümüz gibi hemen her kurumda fazla mesai var, ancak sorunlar devam ettiğine göre fazla çalışmak veya çalışmayı geniş sürelerle yaymak sorunları çözmüyor. Belki de daha iyi organize olmak gerekiyor.

Uzmanlık eğitiminde geri bildirim kullanılması belki de bir çoğumuz için yeni bir kavram. Yaptığımız anketlerde; hem uzmanlık öğrencisi hem de eğitimci için yazılı geri bildirim uygulamasının sadece iki kurumda yapıldığını gördük. İlginç olan ise eğitimcilerin çoğunluğunun bu aktiviteyi doğru bulması. Bu durum düşünce ile eylem arası bir uyumsuzluk olarak görülse bile, uygun bir geri bildirim formu önerildiğinde, kurumların tamamının yazılı geri bildirim uygulayabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Geri bildirim formu hazırlanırken açık uçlu olmaması, iki taraflı kimseyi kırmaması ve yapıcı olmasına dikkat edilmeli. Uygulayan kurumların formlarından yararlanılabilir.

Patolojide uzmanlık eğitimi konusu üzerinde grup olarak çalışmalarımız sırasında gündeme alınan konulardan birisi, yeni başlayan uzmanlık öğrencilerinin patolojiye uyum süreci idi. Bu süreç içerisinde uzmanlık öğrencisinin adaptasyonunu sağlamak, doğru ve hızlı bir şekilde adaptasyona yardımcı olmak için neler yapılabilir diye düşündüğümüzde farklı görüşler dile geldi. Bunlar içerisinde; uzmanlık öğrenci-

sinin rutin işleyişi izleyerek kendi kendine öğrenimi söz konusu olabileceği gibi daha çok yapılandırılmış bir uyum sürecinin faydalı olacağı düşünüldü. Bu süreçte kıdemli uzmanlık öğrencisi ile birlikte çalışmanın da rutin işleyişe adaptasyonda önemli bir katkısı olabilir.

Patolojiye uyum sürecinde ve sonrasında doğru tanı için; doğru ve yeterli bir makroskopik örneklemenin şart olduğu gerçeği hepimiz tarafından bilinmektedir. Bu nedenle uzmanlık eğitimi süresince ideal makroskopik incelemeyi öğretim yöntemi konusunda fikir jimnastiği yaparak çeşitli alternatifler düşünüldü. Bunlar arasında kıdemli uzmanlık öğrencisinden öğrenme, uzmandan öğrenme, makroskopik örnekleme yöntemlerinin anlatıldığı eğitim toplantıları gündeme geldi.

Örnekleme ile ilgili belirlenmiş prosedürler veya yazılı kaynakların kullanımı da yol gösterici olabilir. Bizlerin bu çalışma sürecinde Ankara'daki Eğitim ve Araştırma Hastaneleri ve Üniversite Hastaneleri eğitimcilerine uyguladığımız anketlerde bu konuda farklı düşünceler belirtildi. Bunlar arasında; kıdemli uzmanlık öğrencisinden öğrenmek, gerektiğinde uzmana danışmak, basılı döküman hazırlamak, klinisyen ile birlikte (gereken durumlarda) örnekleme gibi uygulamalar yer aldığı gibi uzmanları belirli sürelerle makroskopi rotasyonuna sokmak, iki uzmanlık öğrencisi aynı gün makroskopiye giriyor ise bir kıdemli- bir kıdemsiz uzmanlık öğrencisinin beraber çalışmasını sağlamak, her yıl uzmanlık öğrencileri için 'makroskopik örnekleme nasıl olmalı?' sunumu yapmak uygulanan bazı yöntemler olarak belirtildi.

Konu olarak ele alınan bir diğer parametre eğitim süresi idi. Ülkemizde şu an yürürlükte olan 4 yıllık patoloji uzmanlık eğitimi süresinin yeterliliği tartışıldı. Ortaya atılan fikirler arasında ABD ve Avrupa standartlarına uyum için patoloji eğitiminin 5 yıla çıkarılması da yer aldı. Eğitim süresinin 5 yıl olması durumunda 5. yıl zorunlu mu, tercihe bağlı mı olmalı? konusu gündeme geldi. Beşinci yılın genel patoloji eğitimi içermesi düşüncesi yanısıra spesifik bir

üst ihtisas gibi planlanmasının daha anlamlı olabileceğini savunanlar oldu.

Bir diğer konu; uzmanlık eğitimi süresi içerisinde yer alan tez hazırlama süreci idi. Bu başlık altında uzmanlık eğitimi süresinde tez konusu kaçınıcı yılda verilmeli, tez konusu seçilirken neler göz önüne alınmalı konuları yer aldı. Yanı sıra tez danışmanı kim olmalı? Tez danışmanlığına eğitim veren tüm uzmanlar katılmalı mı, yoksa tez bire bir hoca ile mi yapılmalı konusu gündeme geldi. Tez hazırlama sürecinde, asistanın proje önerisini tüm bölüme sunması ve tartışmaya açması bir öneri olarak gündeme geldi. Panel sırasında artık doçentlik tezlerinin kaldırıldığı bir dönemde, uzmanlık tezlerinin de kaldırılması gerektiği söylendi. Federasyonun bu konuda Yüksek Öğrenim Kurulu nezninde girişimlerde bulunabileceği dile geldi.

En önemli görülen konulardan birisi otopsi idi. Patoloji eğitimi süresince eğitimin bir parçası olarak otopsi yapmanın gerekliliği ve amaçları da tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu konu daha ayrıntılı olarak başka bir top-

lantının konusu olabilir.

Patoloji dernekleri federasyonu ‘patoloji ve patoloji yan dal uzmanlık eğitimi alanlarının mesleki temsili, eğitimi, özlük hakları, şeref ve haysiyetinin korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.’ Federasyonun misyonu ile ilgili internet sayfasından yapılan bu alıntı hem eğitimcilerin hem de uzmanlık öğrencilerinin yalnız olmadığını ve federasyon tarafından desteklendiğini gösteriyor. Bu misyonun yazılı olarak kalmaması ve hayata geçirilmesi ortak arzumuzdur. Her asistana benzer olanaklı eğitim ortamı yaratabilmek; yurtdışı örneklerde olduğu gibi yazılı görev tanımlarının olması ve eğitim sürecinin belli standartlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi ile olası gözükmektedir (1).

KAYNAK

1. Sinard JH, director. Residency training program in anatomic and clinical pathology. Yale University School of medicine and Yale-New Haven Hospital. Department of Pathology and Department of Laboratory Medicine., 2007.